

ВІДГУК

офіційного опонента кандидата педагогічних наук, доцента кафедри соціальної роботи Дніпропетровського національного університету ім. О. Гончара Кримчак Людмили Юріївни на дисертацію **Лози Тетяни Володимирівни «Підготовка старших підлітків до самостійного життя в умовах дитячого будинку сімейного типу»**, подану до захисту на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.05 – соціальна педагогіка

Своєчасність і перспективність роботи визначається динамізмом нашого суспільства, що відбувається в умовах приєднання України до міжнародних конвенцій і угод з питань активізації інтеграційних процесів в Європі, а отже нагальною потребою держави у формуванні людини-громадянина, особистісно та інтелектуально розвиненого, націленого на вдосконалення оточуючого середовища та здатного до успішного самостійного життя. Адже готовність до самостійного життя містить у собі потенціал для стимулювання процесів самореалізації особистості, її самоствердження та самовираження. Сприяє формуванню таких стратегій поведінки, які найбільшою мірою враховують тенденції, можливості, потреби суспільства, держави та особи.

Особливо гостро проблема готовності молоді до самостійного життя постає перед дитячими будинками сімейного типу (далі ДБСТ), в яких зростають підлітки, що позбавлені традиційного виховання. Вирішення даної проблеми залежить від свідомого впровадження в практику ДБСТ форм та методів соціально-педагогічної підтримки. Тому, дослідження Лози Тетяни Володимирівни, яке присвячене проблемі підготовки старших підлітків до самостійного життя в умовах дитячого будинку сімейного типу, є не тільки актуальним, а й вагомим для сьогодення.

Визначивши об'єкт і предмет дослідження, авторка здійснила перевірку гіпотетичних припущень, яка доказово розгорнута на всіх етапах роботи.

Лоза Т.В. на підставі аналізу філософської, соціологічної, педагогічної та психологічної літератури, дає обґрунтування сутності соціально-педагогічної підтримки у концепціях становлення дитини-сироти, своєрідного бачення її

природи, функцій, критеріїв та показників, дається визначення поняття «соціально-педагогічна підтримка вихованців ДБСТ старшого підліткового віку при здійсненні їх підготовки до самостійного життя» як цілеспрямований науково обґрунтований технологічний процес впливу на особистість дитини-вихованця з метою формування та розвитку необхідних для самостійного життя умінь та навичок, оптимальної адаптації до динамічних умов життя з опорою на особистісний ресурс дитини, а також впливу на інших членів ДБСТ з метою допомоги їм у реалізації своїх сімейних ролей та виховних функцій, опосередкованого співпрацею впливу на дитину-вихованця та оздоровлення сімейного середовища в цілому.

Безперечно позитивного схвалення заслуговує проведена дисертанткою комплексна діагностика готовності вихованців ДБСТ до самостійного життя. Тестові діагностичні методиками, що були використані у ході експерименту, передбачали системність дослідницького пошуку, оскільки якісно відображали повний спектр показників щодо готовності особистості до самостійного життя за науково обґрунтованими критеріями, а саме: готовності до сімейного життя, соціальної компетентності та професійної готовності. Аналіз цього комплексу діагностичних методик доводить, що він застосовувався не тільки з метою моніторингу ефективності експериментальної роботи, а і з метою якісного планування підтримки вихованців ДБСТ, що, безумовно, теж є значимим здобутком для практичної соціальної педагогіки. Вірогідність експериментальних даних Лоза Т.В. забезпечила шляхом застосування методів математичної статистики та за рахунок порівняння отриманих даних з результатами експертного опитування батьків-вихователів та спеціалістів з соціального супроводу ДБСТ.

Тетяною Володимирівною чітко й методологічно впевнено розроблено, науково обґрунтовано й експериментально перевірено на ефективність оригінальну й, як показали результати експерименту, плідну в теоретичному і практичному плані систему соціально-педагогічної підтримки старших підлітків, що реалізується фахівцями ЦСССДМ в умовах соціального

супроводу ДБСТ і базується на єдності системного та ресурсного підходів. Така соціально-педагогічна підтримка нам видається оптимальною, тому що, по-перше, дозволяє врахувати особливості взаємозв'язків у системі ДБСТ та вплив зовнішніх факторів на неї; по-друге, сприяє забезпеченню ефективності педагогічної взаємодії шляхом вдалого поєднання її засобів (форм та методів).

Науковий інтерес викликає теоретичне обґрунтування форм та методів соціально-педагогічної підтримки, що спрямовані на формування готовності вихованців ДБСТ старшого підліткового віку до самостійного життя, які авторка об'єднала в тріаду інноваційних методичних комплексів «Комплексна діагностика» – «Прогноз» – «Курс інтенсивної педагогічної взаємодії», що базується на методах оцінки потреб вихованця, соціального прогнозування та ведення випадку. Саме визначення дисертанткою цих форм та методів, їх апробація й впровадження є предметом дослідження та його суттєвим здобутком. Саме вони забезпечують високий рівень готовності вихованців ДБСТ старшого підліткового віку до самостійного життя.

Заслуговує на увагу, як науково й практично значущий результат дослідження, представлений в дисертації авторський підхід до впровадження форм та методів соціально-педагогічної підтримки вихованців ДБСТ, який передбачав постійну співпрацю зі спеціалістами ЦСССДМ та батьками-вихователями ДБСТ. Даний підхід передбачав застосування як традиційних, так й інноваційних форм та методів роботи (бесіди, консультування, розробка та надання пам'яток, розширення доступу до різноманітних інформаційних ресурсів, мобілізація мережі соціальних контактів, проведення «Вечорів запитань та відповідей», рольових ігор, сімейного дозвілля з використанням творчих та спортивних змагань, залучення до культурно-масових та просвітницьких заходів, до участі у розвиваючих гуртках та секціях, до спільної праці та вирішення господарських питань).

До переваг Лози Т.В. можна віднести безсумнівне практичне значення її дисертаційної роботи. На позитивну оцінку заслуговують готові до впровадження в діяльність ЦСССДМ з соціально-педагогічної підтримки

вихованців ДБСТ: методичні матеріали для діагностики готовності старших підлітків до сімейного життя; мережева терапія «Разом», спеціалізовані інформативні пам'ятки; методи партнерської модерації та рівноправного духовного контакту. Позитивної оцінки заслуговують методичні рекомендації, що розроблені авторкою для батьків-вихователів та спеціалістів з соціального супроводу, а також ретельно продумана програма соціально-педагогічного тренінгу для підтримки батьків-вихователів.

Вагомим є і той факт, що у ході наукового пошуку Тетяни Володимирівни подальшого розвитку набули категоріальний та критеріальний апарат соціально-педагогічної теорії – визначено сутність понятійних конструкцій «підготовка старших підлітків до самостійного життя в умовах ДБСТ», «соціально-педагогічна підтримка в умовах ДБСТ», а також критерії, показники та відповідні їм методики для діагностики рівня готовності вихованців старшого підліткового віку до самостійного життя та моніторингу ефективності впроваджених у ході експерименту форм і методів соціально-педагогічної підтримки.

Результати дисертаційної роботи Лози Т.В. на практиці можуть бути використані спеціалістами ЦСССДМ, батьками-вихователями ДБСТ та іншими суб'єктами науково-педагогічного процесу, діяльність яких спрямована на підготовку підлітків-сиріт до самостійного життя, а також викладачами вищих навчальних закладів різного рівня акредитації при підготовці фахівців зі спеціальностей «Соціальна педагогіка» та «Соціальна робота».

Не викликає сумніву і коректність авторських інтерпретацій експериментальних даних, оскільки змістовність та обґрунтованість дослідницьких висновків простежується у глибокому аналізі отриманих показників. За результатами експерименту у дисертації наведено 47 таблиць та 15 рисунків, а також значний масив інформації представлено у додатках. Наведені дані переконливо демонструють позитивну динаміку показників готовності вихованців ДБСТ за результатами експериментального впровадження форм та методів їх соціально-педагогічної підтримки.

Зміст автореферату ідентичний основним положенням, які подані в тексті дисертації. Результати дослідження достатньо апробовані, висвітлені в матеріалах численних науково-практичних конференцій та у 25 публікаціях: 17 статей, у тому числі 15 – у наукових фахових виданнях України та 2 – у зарубіжних фахових виданнях, 7 тез доповідей у збірниках матеріалів конференцій (із них 2 – у зарубіжних збірниках), 1 збірник авторських методичних рекомендацій.

Отже, представлена дисертація є самостійним, завершеним науковим дослідженням, результати якого мають важливе теоретико-методологічне і практичне значення для соціальної педагогіки, бо залишають за собою апробований, експериментально перевірений потужний інструментарій підготовки старших підлітків до самостійного життя в умовах дитячого будинку сімейного типу, який можна застосувати у діяльності Центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді в напрямку соціального супроводу.

Разом з тим, висловлюємо деякі зауваження і побажання:

1. У підрозділі 1.1 здійснено ретельний аналіз наукових праць щодо особливостей становлення дітей-сиріт, специфіки їх виховання у середовищі ДБСТ та тих новоутворень старшого підліткового віку, які справляють вплив на формування особистості. Проте, на наш погляд, у ході розв'язання цього дослідницького завдання можна було б скоротити детальний розгляд існуючих досліджень за рахунок введення узагальнюючих міркувань, а тексти підрозділів 1.1 та 1.2 – врівноважити за обсягом поданого матеріалу.

2. Аналізуючи інформацію, що представлена на рис. 1.1. «Соціально-педагогічна підтримка старших підлітків в умовах ДБСТ», ми позитивно оцінюємо відображений на цій схемі технологічний аспект взаємозв'язку суб'єкта та об'єкта підтримки, що на практиці може бути реалізованим у ході соціального супроводу як складової соціально-педагогічної діяльності. Проте, доцільно було б відобразити на цій схемі і форми та методи соціально-педагогічної підтримки, оскільки вони є предметом дослідження та інструментами реалізації зазначеної підтримки.

3. На наш погляд, дисертація виграла б, якби в ній розкриваючи емпіричні методи дослідження на етапі констатувального експерименту (підрозділ 1.3) одночасно надавалася детальна характеристика пропонованих діагностичних методик та особливостей їх використання у ході експерименту.

4. Зважаючи на важливість групової форми підтримки дітей-вихованців старшого підліткового віку та їх батьків-вихователів в умовах ДБСТ доцільно було б більше уваги приділити особливостям реалізації на практиці методичного комплексу мережевої терапії «Разом» та «Вечорам запитань та відповідей», типології ситуацій за яких бажано застосовувати таку форму підтримки та переліку питань, які варто вирішувати саме в умовах групової взаємодії.

5. Враховуючи різноманіття пропонованих автором форм та методів соціально-педагогічної підтримки старших підлітків в умовах ДБСТ було б актуально, якби більш детально було описано те, як обирали той чи інший метод у відповідності до специфіки виховної ситуації, які саме перешкоди виникали у ході їх впровадження батьками-вихователями та спеціалістами з соціального супроводу, а також як вирішувалися ті чи інші проблемні питання.

Однак, висловлені зауваження не мають принципового характеру і не впливають на загальну позитивну оцінку теоретичного і практичного внеску в успішне розв'язання означеної автором проблеми.

Загальний висновок.

На основі аналізу дисертації, автореферату та списку публікацій можемо зробити висновок, що виконана робота є самостійним, завершеним науковим дослідженням, яке характеризується новизною, має теоретичне і практичне значення та повністю відповідає обраній спеціальності. Відзначимо стилістичну культуру дисертаційного тексту, його продуману структуру, широту джерельної бази, різноманіття додатків. Підтверджена у ході експериментальної роботи ефективність запропонованих авторкою форм та методів соціально-педагогічної підтримки дозволяє вважати завдання дослідження виконаними, а його мету – досягнутою.

Дисертаційна робота Лози Тетяни Володимирівни на тему «Підготовка старших підлітків до самостійного життя в умовах дитячого будинку сімейного типу» відповідає вимогам п.п. 9, 11-14 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. №567, що дає підстави для присудження Лозі Тетяні Володимирівні наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.05 – соціальна педагогіка.

Офіційний опонент

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри соціальної роботи
Дніпропетровського національного
університету ім. О. Гончара

Л.Ю. Кримчак

Підпис кандидата педагогічних наук, доцента, доцента кафедри соціальної роботи Дніпропетровського національного університету ім. О. Гончара Кримчак Л. Ю. засвідчую:
Начальник відділу кадрів

Т.С.Коновал